

СУСУПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТИХ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Методика суспільно-географічного дослідження територіальної організації особистих господарств населення (ОГН) ґрунтується на визначенні системи показників, що всебічно характеризують регіональні особливості землекористування, спеціалізації ОГН, рівня їх товарності тощо. Запропонована система аналізу розвитку ОГН, оцінки їх структури, динаміки включає більшою мірою загальноприйняті кількісні показники (наприклад, структура землекористування в ОГН, показники спеціалізації рослинництва і тваринництва) та якісні характеристики (оцінка соціально-економічних особливостей розвитку, аналіз природно-географічних і соціально-економічних умов і факторів функціонування ОГН).

Так, у якості показника досконалості структури сільськогосподарських угідь ОГН за наявних умов господарювання (соціально-економічних, природно-екологічних тощо) ми пропонуємо застосовувати коефіцієнт варіації структури сільськогосподарських угідь (за видами культур та середній). Вважаємо, що найменший показник буде відображати найбільшу “приспосованість” структури землекористування ОГН, і навпаки – великі показники коефіцієнта варіації свідчатимуть про пошук оптимального варіанту структури використання земель за наявних умов [1].

Для виявлення спеціалізації рослинництва та тваринництва ОГН, траєкторії їх розвитку, доцільно використовувати коефіцієнти територіальної локалізації. Наприклад:

$$K_{\text{ТЛ}} = A_{\text{кр}} / A_{\text{обл}},$$

де $K_{\text{ТЛ}}$ – коефіцієнт територіальної локалізації;

$A_{\text{кр}}$ – частка площі, яка зайнята під певним видом сільськогосподарських культур в межах адміністративно-територіальної одиниці, у %;

$A_{\text{обл}}$ – відповідний показник по обласному регіону, у %.

На наступному етапі визначаються середньозважені показники по різних видах культур або худоби та оцінюються тенденції розвитку рослинництва та тваринництва. Для оцінки кормової бази тваринництва нами запропоновано показник забезпечення худоби сільськогосподарськими угіддями в ОГН ($K_{\text{зх}}$):

$$K_{\text{зх}} = \frac{N_{\text{ГХ}}}{S}$$

де $K_{\text{зх}}$ - показник забезпечення худоби сільськогосподарськими угіддями ОГН;

$N_{\text{ГХ}}$ - кількість голів великої рогатої худоби та свиней в ОГН;

S - площа сільськогосподарських угідь(га);

З метою узагальнення матеріалів щодо впливу різних чинників на розвиток і функціонування ОГН найбільш доцільним на наш погляд методичним підходом є створення матриці кореляційних зв'язків, яка дозволить більш повно і всебічно охарактеризувати залежності та

закономірності між окремими суспільно-географічними чинниками та основними показниками розвитку ОГН [2, 4].

Для аналізу територіальної організації та спеціалізації ОГН нами запропоновані такі види зонування:

- зонування за спеціалізацією рослинництва;
- зонування за спеціалізацією тваринництва;
- інтегральне функціонально-типологічне зонування, яке відображатиме специфіку функціонування ОГН в певних природно-географічних та соціально-економічних умовах.

Під час зонування операційно-територіальними одиницями обрано адміністративні райони та селищні ради (в залежності від необхідного рівня деталізації, особливостей та наявності статистичної інформації).

Для проведення типізації адміністративно-територіальних одиниць області за ознаками функціонування ОГН (спеціалізацією рослинництва, тваринництва, специфікою показників землекористування) вважаємо найбільш доцільним використовувати статистично-математичні методи, і перш за все, кластерний аналіз.

В якості основних показників для проведення типізації методом кластерного аналізу нами обрано такі:

- 1) середній багаторічний розмір ОГН в межах адміністративно-територіальних одиниць регіону за досліджуваний період (га);
- 2) середня багаторічна частка ОГН в межах адміністративно-територіальних одиниць регіону за досліджуваний період (у %);
- 3) динаміка середнього розміру ОГН в межах адміністративно-територіальних одиниць регіону;
- 4) середній багаторічний розмір ОГН у розрахунку на 1 чоловіка по адміністративно-територіальним одиницям регіону (га/чол);
- 5) коефіцієнти варіації структури сільськогосподарських угідь ОГН як показник стійкості обраної структури;
- 6) спеціалізація рослинництва в ОГН (за коефіцієнтами територіальної локалізації адміністративно-територіальних одиниць області за часткою різних сільськогосподарських культур в структурі посівних площ);
- 7) відносна ефективність різних видів сільськогосподарських культур в ОГН (за показником відношення урожайності певної культури в ОГН по адміністративно-територіальній одиниці до урожайності тієї ж культури по регіону в цілому);
- 8) спеціалізація тваринництва в ОГН (за коефіцієнтами територіальної локалізації адміністративно-територіальних одиниць регіону за часткою різних видів худоби в структурі тваринництва ОГН);
- 9) показник забезпечення худоби сільськогосподарськими угіддями в ОГН ($K_{зх}$);
- 10) середня багаторічна частка корів у структурі поголів'я великої рогатої худоби в ОГН за досліджуваний період (у %).

Література:

1. Богасьорова Л.М. Особливості та фактори розвитку особистих господарств населення Херсонської області // Географія і сучасність. Зб. наук. праць Націон. пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова. – К.: Вид-во Націон. пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова, 2005. – Вип.14. – С.147-154

2. Ігнатенко М.Г., Малєєв В.О., Богадьорова Л.М. Проблеми особистих селянських господарств Херсонської області на сучасному етапі // Таврійський науковий вісник. Зб. наук. праць. – Херсон: Айлант, 2005. – Вип.40. – С. 217-223
3. Мармуль Л.А. и др. Изучение личного подсобного хозяйства. - Черновцы, 1987. - 13 с.

Козловець А.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАТЕВИХ СТРУКТУР УКРАЇНЦІВ ТА НАЙБІЛЬШИХ ЕТНІЧНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Географічне положення України, яка знаходиться на перехресті шляхів із Європи до Азії і з Півночі на Південь, сусідство з багатьма країнами й складний історичний розвиток держави, що її територія у минулому входила до складу багатьох країн, сприяє тому, що етнічна структура населення держави є досить різноманітною. Стосується це й Херсонської області, населення якої має досить строкату етнічну структуру. Події останніх двох десятиліть значно вплинули на етнічний склад як України загалом, так і Херсонщини зокрема. На території останньої такі етноси, як турки, татари й вірмени значно збільшили свою кількість (зокрема турки в сотні разів), а росіян та білорусів поступово стає менше. Етноси мають свій менталітет, свої традиції, свої особливості побуту й сімейного життя, і дія цих особливостей накладає свій відчутний відбиток на такий процес, як природний рух населення [5]. Останній же пов'язаний з таким досить важливим і для економіки, і для соціального розвитку показником, як стан статевої структури етносів.

Аналіз досліджень та публікацій.

Дослідженням особливостей природного руху населення серед різних етносів займалося досить мало науковців, але праці таких вчених, як Джаман В.О., Яворська В. В., та інших свідчать про те, що національний склад населення території має вплив на особливості природного руху населення даної території й на всі показники й процеси, з ним пов'язані [1, 2, 3, 7].

Постановка мети і завдань дослідження.

Основна мета даного дослідження – виявити відмінності між статевими структурами представників різних етносів, що проживають на території Херсонської області. При проведенні дослідження постали такі завдання:

- проаналізувати статистичні дані щодо статевих структур найбільших етносів, що проживають на території області;
- знайти і охарактеризувати відмінності між статевими структурами різних етносів;
- виявити відмінності між статевими структурами народів міської й сільської місцевостей.
- спробувати пояснити наявність виявлених відмінностей у статевій структурі етносів.

Ця тематика відповідає загальній тематиці досліджень проблем народонаселення та регіональної політики.